

ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

***Кіданова Н.Б., к.н.з держ.упр., доцент,
Євтушенко Т.А., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка***

Динамічні зміни в економіці України останнього десятиріччя обумовили потребу модернізації національної системи фінансово-економічного контролю, її адаптації до ринкового середовища сьогодення внаслідок чого в Україні відбулося становлення і подальший розвиток нової підсистеми фінансово-економічного контролю – аудиту.

Сучасний ринок аудиторських послуг України перебуває на стадії свого становлення. Як результат – на практиці має місце недооцінка можливостей аудиту, відсутність кваліфікованих кадрів, недосконала нормативно-правова база регулювання аудиторської діяльності, а бурхливий розвиток комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій викликав необхідність визначення шляхів створення ефективної методики аудиту в комп'ютерному середовищі.

Питанню використання комп'ютерної техніки і програм в аудиті та бухгалтерському обліку приділяють увагу багато науковців: П. Саблук, М. Дем'яненко, В. Давидов, В. Рудницький, Ф. Бутинець, М.Ф. Кропивко, Л. Шатковська, О. Петрик, Б. Одинцов, Е. Аренс, Дж.К.Лоббек, Р. Адамс, Дж. Робертсон та інші. Аналіз результатів досліджень присвячених цим питанням дозволив зробити висновок, що поглибленого вивчення потребує сфера використання комп'ютерної техніки в аудиті, оскільки науковці оцінюють її порізно. Деякі автори вважають, що застосовувати ЕОМ необхідно лише у випадках здійснення складних економіко-математичних розрахунків при застосуванні в аудиторському контролі економічного аналізу, статистичних розрахунків і економіко-математичних методів (на технічній базі ЕОМ), що підвищує наукову достовірність аудиту і його ефективність у раціональному господарюванні в умовах ринкових відносин. Інші вчені (Е.Аренс та Дж.К.Лоббек) вказують, що програму комп'ютерного аудиту можна використовувати при виконанні широких аналітичних процедур, як додатковий спосіб аудиторського тестування[1,3].

Ціль роботи – розглянути та проаналізувати стан аудиту в Україні в умовах широкого застосування комп'ютерних технологій.

У зв'язку з широким застосуванням обчислювальної техніки, комп'ютерних інформаційних мереж та систем у бізнесі та бухгалтерському обліку перед аудиторами постало завдання пристосування технології своєї роботи або навіть значної її зміни з використанням спеціальних методів і комп'ютерних програм при проведенні аудиту фінансової звітності підприємств, які застосовують автоматизовані фінансово-облікові системи. У світовій практиці аудиту питанням застосування інформаційних технологій приділяють значну увагу, зокрема, професійні організації. Про це свідчить постійне оновлення (з інтервалом в 1-2 роки) фактично всіх Міжнародних стандартів аудиту, що видаються Міжнародною федерацією бухгалтерів, в яких найбільших змін зазнають саме стандарт і положення про Міжнародну аудиторську практику, що стосуються комп'ютеризації аудиту[4]. В офіційному українському виданні Міжнародних стандартів аудиту 2004 р., яке діяло на території України, також містились положення, що стосувалися інформаційних технологій.

Загалом програмне забезпечення аудиту базується на комп'ютерних програмах (пакетах програм, утилітах), які можуть використовуватись як обліковий інструмент для обробки даних, сортування, створення і виведення файлів.

Аудит за допомогою комп'ютерних систем використовується для різноманітних процедур перевірки: тестування результатів обробки інформації в системі обліку клієнта; аналітичного огляду процедур для виявлення нестандартних випадків; доступу до файлів даних і бібліотек; тестування на відповідність нормативних засобів і систем управління, бухгалтерського обліку і контролю [1].

Кожна аудиторська фірма (аудитор) при створенні автоматизованої системи для проведення аудиту на етапі його планування змушена обирати відповідну комп'ютерну програму. Тобто перед спеціалістами постає питання вибору програми аудиту, яка б найкраще відповідала потребам конкретного підприємства. Це є важливим етапом, оскільки після поділу програмного забезпечення за певними категоріями на групи можна ставити вимоги до програм та порівнювати їхні функціональні можливості.

На сьогоднішній день ринок прикладних програм досить

різноманітний і неоднорідний, що є результатом впливу трьох основних факторів: постійно зростаючі вимоги до споживачів, кон'юнктурний світогляд більшості розробників, нестійке нормативно-правове середовище [2].

Практика свідчить, що при проведенні аудиту використовуються існуючі програми бухгалтерського обліку, юридичні бази даних, програми аналізу фінансово-господарської діяльності та інші спеціальні програми.

Слід звернути увагу на те, що вітчизняні аудитори в більшості використовують прикладні програми (електронні таблиці Excel, Lotus 1-2-3, SuperCalc) для виконання аналітичних процедур, але, на відміну від зарубіжних колег, розрахунки проводяться переважно на завершальній стадії аудиту.

В даний час аудиторам у своїй роботі часто доводиться зустрічатися з автоматизованими системами обліку. Засіб обробки господарських операцій і ведення обліку істотно впливають на організаційну структуру підприємств, процедури і методи проведення аудиту. При проведенні аудиту необхідно враховувати такі особливості: рівень автоматизації завдань бухгалтерського обліку, наявність методик проведення аудиту на підприємстві, доступність облікових даних, складність існуючої автоматизованої системи обліку, контролю і аудиту. Однією з бухгалтерських програм, яка широко використовується на українських підприємствах, є система, розроблена російськими програмістами "1С: Підприємство. Конфігурація "Бухгалтерський облік для України", призначена для підприємств, які займаються виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг тощо. В ній реалізована стандартна методологія бухгалтерського і податкового обліку для госпрозрахункових операцій відповідно до законодавства України. Методологія обліку відповідає стандартам ведення бухгалтерського обліку.

Спеціалісти в сфері комп'ютеризації та автоматизації на сьогоднішній день розробили вітчизняний продукт "БЕСТ ЗВІТ", призначений для автоматизації процесів підготовки, передачі-прийому, обробки і накопичення звітних документів між організаціями (відомствами). Функціонально система складається із двох незалежних модулів (АРМів): АРМ підготовки даних та АРМ збору і обробки інформації.

АРМ підготовки даних призначений для формування звітних

документів, їх перевірки і передачі в АРМ збору і обробки. Він реалізує наступні функції: формування і ведення реєстру форм (бланків) звітних документів; формування звітних документів інтерактивному режимі з використанням різних перевірок, які слідкують за можливими помилками на етапі підготовки документів; формування звітних документів на основі імпорту електронних даних із будь-яких автоматизованих систем обробки інформації; перевірка коректності заповнення звітних документів; формування пакетів електронної звітності для передачі в АРМ збору і обробки інформації.

АРМ збору і обробки інформації призначений для прийому, накопичення і обробки пакетів електронної звітності. Він реалізує такі функції: виконання всіх функцій АРМ підготовки даних; ведення реєстру підприємств та їх підрозділів, які здають звітність; прийом пакетів електронної звітності, які сформовані АРМом підготовки даних; перевірка коректності заповнення прийнятих документів; контроль строків подачі звітності; обробка і аналіз інформації, що міститься в документах; формування зведених звітів, довідок і т.д.; можливість обробки і аналізу інформації в режимі віддаленого доступу до баз даних звітних документів.

Облікові комп'ютерні системи дозволяють аудитору працювати з комп'ютерною мережею клієнта. При цьому необхідно мати комп'ютерні програми, які використовуються для перевірки змісту файлів клієнта; контрольні дані, які використовуються для комп'ютерної обробки з метою перевірки функціонування комп'ютерних програм клієнтів.

Основні вимоги до аудиторських програмних продуктів:

1. Програма повинна бути забезпечена розвинутими засобами контролю операцій. Причому контроль операцій повинен здійснюватись не в момент оформлення документу чи проводки, як це прийнято в чисто бухгалтерських програмах, а окремо, коли в цьому виникає необхідність.

2. Розробка повинна легко перенастроюватися. Аудиторам доводиться працювати з різними замовниками, в яких різні облікові політики, прийняті форми звітності і документів, навіть плани рахунків. З цього випливає принцип підвищеної гнучкості системи.

3. Ергономічність системи. Під цим поняттям розуміють наявність засобів для зручного введення великих об'ємів інформації для оперативного і простого формування звітів. Іншими словами,

програма повинна бути розрахована не на програміста, не на оператора, а на аудитора, сфера знань якого не в комп'ютерній сфері. До того ж це користувач, який, працюючи з великим обсягом документів, цінує кожну хвилину.

4. Зв'язок на рівні вихідної інформації з іншими бухгалтерськими системами. Додаткові засоби імпорту і експорту даних, представлених в різних форматах.

5. Простота засвоєння програми, її швидкодія, професіональна оперативна підтримка зі сторони розробника.

При проведенні аудиту з використанням комп'ютерних систем велику увагу потрібно приділяти аудиторському ризику. Основними факторами, які формують ризик аудитора, на нашу думку, є: децентралізація комп'ютерної мережі, географічна віддаленість комп'ютерних терміналів, недостатній рівень знань бухгалтерського персоналу в області інформаційних технологій, відсутність внутрішнього контролю за функціонуванням середовища комп'ютерної обробки даних тощо [3].

Шляхами зниження рівня аудиторського ризику в системі електронної обробки даних є: застосування ліцензійних систем автоматизації обліку та аудиту; використання сучасного програмного забезпечення; застосування єдиного середовища комп'ютерної обробки даних в межах економічного суб'єкта, включаючи філії, підрозділи, представництва, дочірні підприємства тощо; функціонування спеціальної системи контролю програмного забезпечення; наявність можливого поглиблення деяких видів контролю за рахунок застосування спеціально розробленого для аудиторів програмного забезпечення; кваліфіковане визначення інформаційної політики керівництвом економічного суб'єкта; узгодження інформаційної політики економічного суб'єкта з основним використанням системи комп'ютерної обробки даних; наявність довгострокового плану та стратегії розвитку системи комп'ютерної обробки даних економічного суб'єкта.

Узагальнюючи викладене можна сказати, що для збільшення кількості професійних розробок для аудиторських фірм та аудиторів, на нашу думку, необхідно:

1. Розробити програми забезпечені розвинутими засобами контролю операцій, які повинні легко перенастроюватись - аудиторська програма повинна будуватись на принципі гнучкості. Це

пов'язано з тим, що аудитори працюють з різними замовниками у яких різні облікові політики, прийняті форми звітності і документів, навіть різні плани рахунків.

2. Програмні продукти повинні бути ергономічними, тобто містили засоби контролю для зручного введення великих об'ємів інформації для подальшого оперативного і простого формування звітів – програма розраховувалась не на програміста чи оператора, а на аудитора.

3. Програми легко зв'язувались з іншими бухгалтерськими системами й характеризувались простотою засвоєння, швидкодією, професійною і оперативною підтримкою зі сторони розробника.

4. Основними шляхами зменшення рівня аудиторського ризику в системі електронної обробки даних вважалося застосування ліцензійних систем автоматизації обліку та аудиту; використання сучасного програмного забезпечення; застосування єдиного середовища комп'ютерної обробки даних в межах економічного суб'єкта, функціонування спеціальної системи контролю програмного забезпечення та наявності можливого поглиблення деяких видів контролю за рахунок застосування спеціально розробленого для аудиторів програмного забезпечення, перевірки правильності та надійності алгоритмів розрахунків; формування на комп'ютері необхідних аудитору реєстрів аналітичного обліку і звітності.

5. При проведенні аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації аудиторами до індивідуальних завдань включались питання з перевірки програми та правильності обробки інформації.

Література.

1. Бондар В.П. Концепція розвитку аудиту в Україні; теорія, методологія, організація:[монографія] / В.П. Бондар. – Житомир: ЖДТУ,2008. – 456 с.

2. Бутинець Ф.Ф. Аудит: стан та тенденції розвитку а Україні та світі:[монографія] / Ф.Ф.Бутинець, Н.М.Петренко; за ред.. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 564с.

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості в та супутніх послуг: Ч.1,2. – К.:МФБ, АПУ,2011. – 42с.

4. Редько О.Ю. Аудит в Україні. Морфологія:[монографія] / О.Ю. Редько. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2008. – 493с.